

สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การแก้ปัญหา โรคไข้เลือดออกอย่างยั่งยืน “กำแพงเซาโมเดล”

โมเดลการสร้างสมรรถนะชุมชนสู่ตำบล
ควบคุมโรคไข้เลือดออกเข้มแข็ง

จรรยา สุวรรณบำรุง

การแก้ปัญหา
โรคไข้เลือดออกอย่างยั่งยืน
“กำแพงเซาโมเดล”

โมเดลการสร้างสมรรถนะชุมชนสู่ตำบล
ควบคุมโรคไข้เลือดออกเข้มแข็ง

การแก้ปัญหา โรคไข้เลือดออกอย่างยั่งยืน “กำแพงเซาโมเดล”

โมเดลการสร้างสมรรถนะชุมชนสู่ตำบล
ควบคุมโรคไข้เลือดออกเข้มแข็ง

จรรยา สุวรรณบำรุง

สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2557

280.-

จรวย สุวรรณบารุง

การแก้ปัญหาโรคไข้เลือดออกอย่างยั่งยืน “กำแพงเซาโมเดล” โมเดลการสร้างสมรรถนะชุมชนสู่ตำบล ควบคุมโรคไข้เลือดออกเข้มแข็ง / จรวย สุวรรณบารุง

1. ไข้เลือดออก -- การป้องกันและควบคุม. 2. ไข้เลือดออก -- ไทย (ภาคใต้).

614.58852

ISBN 978-974-03-3198-8

สพจ. 1827

สสคณคําวชิการ สูสํคย

www.ChulaPress.com

Knowledge to All

ลิขสิทธิ์ของสำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พิมพ์ครั้งที่ 1 จำนวน 1,000 เล่ม พ.ศ. 2557

การผลิตและการลอกเลียนหนังสือเล่มนี้ไม่ว่ารูปแบบใดทั้งสิ้น

ต้องได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากสำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้จัดทำนาย ศุภนัถงสิลลจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

สาขา

ศาลาพระเกี้ยว โทร. 0-2218-7000-3 โทรสาร 0-2255-4441

สยามสแควร์ โทร. 0-2218-9881-2 โทรสาร 0-2254-9495

ม.นเรศวร จ.พิษณุโลก โทร. 0-5526-0162-4 โทรสาร 0-5526-0165

ม.เทคโนโลยีสุรนารี จ.นครราชสีมา โทร. 0-4421-6131-4

โทรสาร 0-4421-6135

ม.บูรพา จ.ชลบุรี โทร. 0-3839-4855-9 โทรสาร 0-3839-3239

โรงเรียนนายร้อย จปร. จ.นครนายก โทร. 0-3739-3023

โทรสาร 0-3739-3023

ม.พะเยา จ.พะเยา โทร. 0-5446-6799-800 โทรสาร 0-5446-6798

จัตุรัสจามจุรี (CHAMCHURI SQUARE) ชั้น 4 โทร. 0-2160-5301-2

โทรสาร 0-2160-5304

รัตนวิเบศร์ (แยกแคราย) โทร. 0-2950-5408-9 โทรสาร 0-2950-5405

Call Center (จัดส่งทั่วประเทศ) โทร. 0-2255-4433 <http://www.chulabook.com>

และเครือข่าย

ร้านค้า, หนังสือเข้าชั้นเรียน ติดต่อ แผนกขายส่ง สาขารัตนวิเบศร์ (แยกแคราย)

โทร. 0-2950-5408-9 โทรสาร 0-2950-5405

กองบรรณาธิการ : ศักนีย ฝวขำ

พิสูจน์อักษร : วกุล แจงอักษร

ออกแบบปกและรูปเล่ม : I Can Do

พิมพ์ที่ : บริษัท. พรันท์ (1991) จำกัด โทร. 0-2451-3010 โทรสาร 0-2451-3014

กระแสพระราชดำริส

“โครงการปราบยุงลายคั้งคั้งมานานแล้ว
และอันตรายยังมีอยู่มาก
อยากให้ปราบปรามอย่างจริงจัง
อันตรายจากโรคไข้เลือดออกจะได้ทุเลาลง”

พระราชทาน ณ พระราชวังไกลกังวล

หัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

28 สิงหาคม 2542

กิตติกรรมประกาศ

การดำเนินการแก้ปัญหาโรคไข้เลือดออกของชุมชนตำบลกำแพงเขา ตั้งแต่ พ.ศ. 2552 จนถึง พ.ศ. 2556 ผู้เขียนมีความประทับใจในความร่วมมืออย่างจริงจังและอภัยาศัยที่ดีของชาวกำแพงเขาทุกคน ขอขอบพระคุณน้ำใจและความตั้งใจจริงของชาวตำบลกำแพงเขาทุกคน แม้ว่าจะไม่ได้ระบุชื่อทั้งหมดในหนังสือเล่มนี้

ขอบคุณผู้แทนของแต่ละภาคส่วนและแต่ละโมเดลที่กรุณาให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการแก้ปัญหาโรคไข้เลือดออกของตำบลกำแพงเขา ได้แก่ ผู้แทนผู้นำท้องถิ่น ผู้แทนผู้นำท้องที่ ผู้แทนโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ผู้แทน “บ้านกลางโมเดล” ผู้แทน “โรงเรียนปอเนาะโมเดล” ผู้แทน “9 หมู่บ้านโมเดล” ผู้แทน “โรงเรียนประถมโมเดล” ผู้แทน “ดัชนีลูกน้ำโมเดล” และผู้ร่วมงานทุกโมเดลที่ช่วยกันดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

ขอขอบคุณที่ปรึกษาโครงการของทุกโมเดล ขอขอบคุณ ผศ. ดร. วัลลา ตันตโยทัย คณบดีสำนักวิชาพยาบาลศาสตร์ที่ให้โอกาสในการพัฒนางานวิชาการและงานบริการวิชาการแก่ชุมชน ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหาและให้คำแนะนำในการเรียบเรียงเนื้อหาและเสนอแนะรูปแบบการเขียนที่อ่านแล้วเข้าใจยิ่งขึ้น ได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยุวดี วิทย์พันธ์ อาจารย์สำนักวิชาสหเวชศาสตร์และสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ผู้มีความเชี่ยวชาญในเรื่องการส่งเสริมสุขภาพในชุมชน นักเขียนอิสระ (Blogger) นามปากกา NN1234 ซึ่งมีผลงานการเขียนที่ได้รับรางวัล Thailand Blog Awards ปี 2010, 2011, และ 2012 และคุณธีระ ดั่งวลิน ปลัดองค์การบริหาร

ส่วนตำบลกำแพงเขา ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินการของแต่ละโมเดลและรอบรู้เกี่ยวกับบริบทของตำบลกำแพงเขา

ขอขอบคุณหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการแก้ปัญหาโรคไข้เลือดออกอย่างยั่งยืนของตำบลกำแพงเขา ทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลกำแพงเขา โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านย่านซื่อ วัด มัสยิด โรงเรียนประถม โรงเรียนมัธยม โรงเรียนสอนศาสนา และโรงเรียนอาสาสมัครสาธารณสุข (โรงเรียน อสม.) ตลอดจนหน่วยงานที่สนับสนุนบุคลากรจากนอกชุมชน ทั้ง สำนักงานป้องกันและควบคุมโรคที่ 11 และ 12 สำนักงานสาธารณสุข เมืองนครศรีธรรมราช สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครศรีธรรมราช โรงพยาบาลมหาราชนครศรีธรรมราช สำนักงานกรรมการอุดมศึกษาภาคใต้ตอนบน กองทุนหลักประกันสุขภาพตำบลกำแพงเขา สำนักวิทยพยาบาล ศาสตร์ สถาบันวิจัยและพัฒนานวัตกรรม และมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ขอขอบคุณผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกทุกคนทั้งผู้ป่วยที่เสียชีวิตและยังมีชีวิตอยู่ ที่เป็นแรงบันดาลใจให้ผู้เขียนได้พัฒนางานเพื่อแก้ปัญหาโรคไข้เลือดออก ขอพระคุณครูทุกคนที่เป็นทั้งแรงผลักดันและกำลังใจให้ผู้เขียนได้เรียบเรียงข้อมูลทั้งหมดเพื่อประโยชน์สูงสุดในการแก้ปัญหาโรคไข้เลือดออก

สุดท้ายขอขอบพระคุณ พ่อ แม่ และครอบครัว “สุวรรณบำรุง” ทุกคนที่เป็นกำลังใจให้ผู้เขียนมาตลอด

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จรวัย สุวรรณบำรุง

ผู้เขียน

...[8]...

คำนิยม

ตำบลดควบคุมโรคไข้เลือดออกเข้มแข็ง

พ.ศ. 2554

ความเข้มแข็งเกิดจากการบูรณาการระหว่างความต้องการ
ในการแก้ปัญหาโรคไข้เลือดออกของคนในชุมชนกำแพงเขา
ความจริงใจในการแก้ปัญหา และความรู้ด้านวิชาการ

แม้ว่าการต่อสู้กับโรคไข้เลือดออกของกำแพงเขา
จะพบว่ามีผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกอยู่บ้าง
แต่ชุมชนก็ยังยืนหยัดในการดำเนินการอย่างแข็งขันจึงเป็นที่มาของ
“กำแพงเขาโมเดล”

คำนำ

ระยะเวลา 50 ปีที่ผ่านมาประเทศไทยได้มีการดำเนินการในการแก้ปัญหาโรคไข้เลือดออกมามากตลอดทั้งการป้องกันและควบคุมโรคที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายของชุมชน และการรักษาพยาบาลขณะป่วยในโรงพยาบาล แต่ปัญหาโรคไข้เลือดออกก็ยังเป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญของประเทศไทย โดยเฉพาะภาคใต้ ซึ่งจะพบอัตราการป่วยที่สูงกว่าค่ามาตรฐานที่กำหนด กำแพงเขาเป็นตำบลหนึ่งของอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ที่มีปัญหาโรคไข้เลือดออกซ้ำซากมาตลอดเช่นเดียวกับตำบลอื่น ๆ ของจังหวัดนครศรีธรรมราช

การแก้ปัญหาโรคไข้เลือดออกของตำบลกำแพงเขาได้มีการดำเนินงานอย่างชัดเจนในช่วงของการนำโครงการการสร้างสมรรถนะชุมชนในการแก้ปัญหาไข้เลือดออกมาใช้ เริ่มต้นจากปัญหาของชุมชนโดยคนในชุมชนต้องการการแก้ปัญหาพร้อมกับความรู้เชิงวิชาการจากนักวิชาการด้านโรคไข้เลือดออก การสนับสนุนแหล่งทุนจากสถาบันต่าง ๆ ตั้งแต่ พ.ศ. 2552 ถึงปัจจุบัน โดยเน้นการดำเนินการทุกภาคส่วนของชุมชน และทุกกลุ่มคนในพื้นที่ทั้งแกนนำและประชาชนทั่วไป

“กำแพงเขาโมเดล” ประกอบด้วยโครงการที่ดำเนินการต่อเนื่อง โดยเริ่มจากหมู่บ้านที่มีความเสี่ยงของตำบล “บ้านกลางโมเดล” ขยายการดำเนินการครอบคลุมพื้นที่ทั้งตำบล คือ “9 หมู่บ้านโมเดล” และขยายการแก้ปัญหาไปยังโรงเรียนประทีปศาสน์ที่มีสถิติการป่วยด้วยโรคไข้เลือดออกที่สูงมากคือ “โรงเรียนปอเนาะโมเดล” ขณะเดียวกันมีการดำเนินการของ อสม. ในการสำรวจแหล่งเพาะพันธุ์ยุงเป็นประจำทุกเดือน ทำให้พบว่า อัตราการป่วยด้วยโรคไข้เลือดออกลดลงอย่างชัดเจน โดยพบว่า พ.ศ.

2554 ไม่มีผู้ป่วยด้วยโรคไข้เลือดออกในพื้นที่กำแพงเขาขณะพื้นที่ใกล้เคียงยังมีผู้ป่วยอยู่ จึงเป็นที่มาของรางวัล “ตำบลควบคุมโรคไข้เลือดออกเข้มแข็ง” นอกจากนี้ ตำบลกำแพงเขาได้สนับสนุนทุนในการดำเนินการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกในกลุ่มเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษา จึงได้มีการดำเนินการโครงการ “โรงเรียนประถมโมเดล” พร้อมกับการเน้นกลุ่มผู้ปกครองของเด็กนักเรียนในการเรียนรู้วิธีป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก ล่าสุด พ.ศ. 2555 ทางตำบลกำแพงเขามีโครงการที่เน้นความน่าเชื่อถือของระบบการจัดการดัชนีลูกน้ำของ อสม. และ รพ.สต. เพื่อป้องกันความเสี่ยงจากการระบาดของโรคไข้เลือดออกในพื้นที่ที่จะเกิดขึ้น ใน พ.ศ. 2556 คือ “ดัชนีลูกน้ำโมเดล”

จะเห็นได้ว่า การแก้ปัญหาโรคไข้เลือดออกของตำบลกำแพงเขาต้องการความต่อเนื่องและครอบคลุมทุกพื้นที่ ต้องการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนทั้งในและนอกชุมชน เพื่อให้เกิดความยั่งยืนซึ่งตามหลักการเชื่อว่าต้องดำเนินการต่อเนื่องอย่างน้อย 3 ปี และมีการเข้าร่วมของประชาชนในชุมชนอย่างชัดเจน จึงจะเป็นการแก้ปัญหาโรคไข้เลือดออกอย่างยั่งยืน

หนังสือเล่มนี้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางสำหรับชุมชนทั้งระดับตำบล หมู่บ้าน โรงเรียน กลุ่มคน และชุมชนลักษณะอื่น ๆ ที่สนใจการแก้ปัญหาโรคไข้เลือดออกอย่างยั่งยืน ผู้เขียนได้เรียบเรียงในฐานะผู้รับผิดชอบหลักของโครงการตั้งแต่ พ.ศ. 2552 ถึงปัจจุบัน จึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ข้อมูลต่าง ๆ ในหนังสือจะมีประโยชน์ให้ชุมชนต่าง ๆ นำ “กำแพงเขาโมเดล” ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาโรคไข้เลือดออกของแต่ละชุมชนได้อย่างเหมาะสม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จรวัย สุวรรณบำรุง

ผู้เขียน

สารบัญ

หน้า

กิตติกรรมประกาศ

คำนิยม

คำนำ

สารบัญ

ข้อคิดเห็นต่อการแก้ปัญหาโรคไข้เลือดออกอย่างยั่งยืน (17)

- ผู้แทนผู้นำท้องถิ่น(17)
- ผู้แทนผู้นำท้องที่.....(23)
- ผู้แทนโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล(25)
- ผู้แทน“บ้านกลางโมเดล”(27)
- ผู้แทน “โรงเรียนปอเนาะโมเดล”.....(29)
- ผู้แทน “9 หมู่บ้านโมเดล”.....(31)
- ผู้แทน “โรงเรียนประถมโมเดล”(33)
- ผู้แทน “ดัชนีลูกน้ำโมเดล”.....(37)

บทนำ “กำแพงเขาโมเดล” 1

แนวความคิดการดำเนินการของ “กำแพงเขาโมเดล”..... 3

- องค์ประกอบด้านที่ 1 3
- องค์ประกอบด้านที่ 2..... 8
- องค์ประกอบด้านที่ 3..... 10

แผนภูมิ “กำแพงเขาโมเดล”..... 14

สรุปการดำเนินการของ “กำแพงเขาโมเดล”..... 15

บทที่ 1 ตำบลกำแพงเขา	23
โรคไข้เลือดออก...ประเทศไทยและภาคใต้	24
ปัญหาโรคไข้เลือดออกของตำบลกำแพงเขา	27
สภาพแวดล้อมของตำบลกำแพงเขา.....	28
บทที่ 2 แนวคิดการสร้างสมรรถนะชุมชน.....	35
แนวคิดการสร้างสมรรถนะชุมชน.....	37
ด้านที่ 1 ด้านชุมชนเป็นฐาน	37
ด้านที่ 2 ด้านกระบวนการสร้างสมรรถนะชุมชน.....	38
ด้านที่ 3 ด้านผลลัพธ์ที่แสดงถึงความยั่งยืน	40
แผนภูมิ แนวคิดการสร้างสมรรถนะชุมชน.....	42
บทที่ 3 “บ้านกลางโมเดล”	43
บริบทของชุมชนและความต้องการในการแก้ปัญหา	44
กระบวนการสร้างสมรรถนะชุมชนฯ ของบ้านกลางโมเดล.....	46
ระยะที่ 1 การเตรียมชุมชนทั้งแกนนำและประชาชน	46
ระยะที่ 2 การประเมินสถานการณ์ของชุมชนบ้านกลาง	47
ระยะที่ 3 การวางแผนปฏิบัติการในการแก้ปัญหา.....	48
ระยะที่ 4 การดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ	51
ระยะที่ 5 การติดตามประเมินผล.....	67
บทสรุปของบ้านกลางโมเดล.....	73
แผนภูมิ “บ้านกลางโมเดล”	75
บทที่ 4 “โรงเรียนปอเนาะโมเดล”	77
บริบทของโรงเรียนและความต้องการในการแก้ปัญหา	78

กระบวนการสร้างความสามารถของนักเรียนฯ	80
ระยะที่ 1 การเตรียมความพร้อมของโรงเรียนและชุมชน....	80
ระยะที่ 2 การประเมินสถานการณ์	84
ระยะที่ 3 การวางแผนสร้างความสามารถของนักเรียนฯ ...	88
ระยะที่ 4 การดำเนินการตามแผน.....	90
ระยะที่ 5 การประเมินผลลัพธ์และปรับปรุง.....	95
แผนภูมิ “โรงเรียนปอเนาะโมเดล”	108
บทที่ 5 “9 หมู่บ้านโมเดล”	109
บริบทของชุมชนและความต้องการในการแก้ปัญหา	110
กระบวนการสร้างสมรรถนะชุมชนฯ	112
ระยะที่ 1 การเตรียมความพร้อมชุมชน	112
ระยะที่ 2 การประเมินสถานการณ์	114
แบบสอบถามในการประเมินสถานการณ์	118
ผลการประเมินสถานการณ์ของ 9 หมู่บ้าน	121
- สมรรถนะฯ แกนนำ.....	126
- สมรรถนะฯ ประชาชน.....	128
- ดัชนีลูกน้ำและประเภทของภาชนะที่สำรวจ	132
- ข้อคิดเห็นของชุมชนต่อปัญหาโรคไข้เลือดออก	137
ระยะที่ 3 วางแผนในการแก้ปัญหาร่วมกันทั้งตำบล	144
- แนวทางในการแก้ปัญหาโรคไข้เลือดออก ของชุมชน	148
สรุปการประเมินสถานการณ์ของ 9 หมู่บ้าน.....	152

บทที่ 6 “โรงเรียนประถมโมเดล”	155
บริบทของโรงเรียนและความต้องการในการแก้ปัญหา	156
กระบวนการสร้างสมรรถนะนักเรียน	159
ระยะที่ 1 การเตรียมความพร้อมของโรงเรียนและ ชุมชน	160
ระยะที่ 2 การประเมินสถานการณ์	162
- แบบสอบถามความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับ การป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก	163
- ผลการประเมินสถานการณ์ก่อน ดำเนินการ	169
ระยะที่ 3 การวางแผนและการพัฒนารูปแบบ	178
- รูปแบบการป้องกันและควบคุมโรคฯ	180
ระยะที่ 4 ดำเนินการทดลองใช้รูปแบบ	182
ระยะที่ 5 การประเมินผลและปรับปรุง	182
- ผลการประเมินสถานการณ์ หลังดำเนินการ	182
การเปรียบเทียบความรู้ฯ ของนักเรียนก่อนและหลัง ดำเนินการ	191
สรุปผลการดำเนินการของ “โรงเรียนประถมโมเดล”	195
บทที่ 7 “ดัชนีลูกน้ำโมเดล”	199
ปัญหาและความต้องการในการแก้ปัญหา	200
กระบวนการในการพัฒนารูปแบบการจัดการดัชนีลูกน้ำ	203
ระยะที่ 1 การเตรียมความพร้อมชุมชน	203

ระยะที่ 2 การประเมินสถานการณ์ความต้องการ	
ของชุมชน.....	203
- ผลการประเมินสถานการณ์ก่อนดำเนินการ.....	209
ระยะที่ 3 การวางแผนพัฒนารูปแบบการจัดการ	
ดัชนีลูกน้ำ.....	235
- รูปแบบการจัดการดัชนีลูกน้ำ.....	236
ระยะที่ 4 ดำเนินการตามแผนพัฒนา.....	239
ระยะที่ 5 ติดตามผลและปรับปรุง.....	239
แผนภูมิ “ดัชนีลูกน้ำโมเดล”.....	241
สรุปผลการดำเนินการ “ดัชนีลูกน้ำโมเดล”	242

ภาคผนวก

ก แบบประเมินสมรรถนะแกนนำชุมชนในการแก้ปัญหา.....	250
ข แบบประเมินสมรรถนะประชาชนในการแก้ปัญหา.....	273
ค แบบประเมินความสามารถ ของนักเรียนปอเนาะ.....	305
ง แบบประเมินความรู้เบื้องต้นในการป้องกันและควบคุม โรคไข้เลือดออก.....	317
จ แบบสอบถามความรู้เกี่ยวกับการสำรวจดัชนีลูกน้ำยุงลายของ อสม.	320
ฉ แบบสำรวจดัชนีลูกน้ำยุงลายสำหรับบ้านนักเรียน.....	323
เอกสารอ้างอิง	325
ประวัติผู้เขียน	333

ข้อคิดเห็นจากผู้แทน “ผู้นำท้องถิ่น”

ตามนโยบายของรัฐบาลที่จะดำเนินการส่งเสริมทุกวิถีทางให้ประชาชนมีสุขภาพสมบูรณ์ แข็งแรง และสามารถเข้าถึงบริการทางการแพทย์และสาธารณสุขที่ได้มาตรฐานด้วยความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ดังนั้นในฐานะผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งมีหน้าที่หลักในการจัดบริการสาธารณะด้านต่าง ๆ ให้แก่ประชาชนในพื้นที่ จึงมีหน้าที่ในการจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการมีสุขภาพดีของประชาชนในท้องถิ่น รวมทั้งดูแลควบคุมโรคติดต่อที่เป็นปัญหาสาธารณสุขในพื้นที่ โรคไข้เลือดออกนั้นถือว่าเป็นโรคติดต่อประจำถิ่นของตำบลกำแพงเขาซึ่งเป็นการเสี่ยงต่อการเสียชีวิตของพ่อแม่พี่น้องประชาชนอย่างสูง เพราะโรคนี้สามารถเกิดขึ้นได้กับทุกคน ทุกเพศ และทุกวัย ทำให้เสียเวลาและเสียเงินเป็นจำนวนมากในการเดินทางมารับการรักษาที่โรงพยาบาล

โรคไข้เลือดออกที่แพร่ระบาดอย่างรุนแรงในปัจจุบันเกิดเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมในชุมชนที่เอื้อต่อการขยายพันธุ์ยุงลาย และพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคของประชาชนในชุมชนไม่ดี ประชาชนบางส่วนยังเข้าใจผิดคิดว่า การกำจัดยุงลายตัวเต็มวัยด้วยการพ่นหมอกควันจะเป็นการแก้ไขปัญหาโรคไข้เลือดออกที่ถูกต้อง แต่ก็มีบางส่วนที่เข้าใจถูกต้องว่า “การกำจัดยุงลายตัวเต็มวัยกับการกำจัดลูกน้ำยุงลายไปพร้อม ๆ กันเป็นแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสมที่สุด”

การแก้ไขปัญหาโรคไข้เลือดออกที่งานสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลกำแพงเขาดำเนินการคือการเน้นให้ชาวบ้านมุ่งกำจัดลูกน้ำยุงลายเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพราะปฏิบัติได้ง่ายและชาวบ้านสามารถจัดการได้ด้วยตัวเอง

ข้าพเจ้าขอให้พวกเราทุกคนถือเป็นหน้าที่ต้องร่วมกันกำจัดยุงลาย ลูกน้ำยุงลาย แหล่งเพาะพันธุ์ยุงในบ้านและบริเวณบ้านทุกบ้าน อยากให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการควบคุมป้องกันโรคอย่างแข็งขันและพร้อมให้ความร่วมมืออย่างต่อเนื่องและจริงจัง หากทุกคนร่วมมือกันก็จะทำให้การควบคุมป้องกันโรคไข้เลือดออกในพื้นที่ประสบผลสำเร็จ “การควบคุมโรคไข้เลือดออกไม่ใช่หน้าที่ของ รพ.สต. อบต. อสม. หรือชาวบ้านหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง หรือเป็นหน้าที่ของคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคนที่จะร่วมมือกัน” เพราะถ้าหากปราศจากการดำเนินงานแก้ไขปัญหายอย่างจริงจังในทุกพื้นที่ด้วยแล้ว ก็ยากที่จะป้องกันการแพร่ระบาดของโรคไข้เลือดออกได้

นางสาวไพเราะ เอียดบัว

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลกำแพงเขา

ภาพที่ 1 สำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลกำแพงเขา

(ได้รับอนุญาตในการเผยแพร่)

ข้อคิดเห็นจากผู้แทน “ผู้นำท้องถิ่น”

องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นหน่วยงานราชการบริหารส่วนท้องถิ่น มีฐานะเป็นนิติบุคคลมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติสภาตำบล และ องค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2546 ซึ่งกำหนดไว้ในมาตรา 66 มีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาตำบลทั้งในด้าน เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และมาตราที่ 67 มาตรา 68 ได้กำหนด หน้าที่ที่ต้องทำและอาจทำกิจการในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งหน้าที่ ต้องทำตามมาตรา 67(3) ได้กำหนดในการป้องกันโรคและระงับโรคติดต่อ

จากสภาพแวดล้อมในพื้นที่ตำบลกำแพงเซาที่มีลักษณะเป็นสวน ผลไม้และสวนยางพาราซึ่งเหมาะในการแพร่พันธุ์ยุง ทำให้มีการระบาดของ โรคไข้เลือดออกอย่างรวดเร็ว องค์การบริหารส่วนตำบลกำแพงเซาจึง เข้าไปดำเนินการป้องกันและควบคุมระงับโรคดังกล่าวตามระยะเวลา คือ ก่อนเกิดโรคมีการพ่นหมอกควันในพื้นที่เสี่ยงต่าง ๆ เช่น ชุมชนแออัด สถานที่ราชการ วัด โรงเรียน มัสยิด พร้อมกับการณรงค์ประชาสัมพันธ์ ร่วมกับชมรมอาสาสมัครสาธารณสุขตำบลกำแพงเซา ประชาสัมพันธ์ให้ ประชาชนทราบผ่านทางหอกระจายข่าว พุดคุยในที่ประชุมหมู่บ้าน ที่ประชุม อบต. และที่ประชุมต่าง ๆ ในตำบลกำแพงเซา

เมื่อเกิดเหตุการณ์ระบาดของโรคไข้เลือดออก จะมีชุดเคลื่อนที่เร็วเข้าไป ฉีดพ่นหมอกควัน และเข้าไปให้คำแนะนำในการป้องกันการแพร่ระบาดของ โรคตามหลักวิทยาการระบาด พร้อมเปิดสายด่วนตลอด 24 ชม. ให้ประชาชนแจ้งเหตุโดยตรงมายังองค์การบริหารส่วนตำบลเมื่อพบหรือ สงสัยว่ามีบุคคลใกล้เคียงป่วยเป็นไข้เลือดออก นอกจากนั้นยังประสานข้อมูล

เกี่ยวกับสถานการณ์โรคไข้เลือดออกโดยตรงกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โรงพยาบาลทั้งของรัฐ และโรงพยาบาลเอกชน

เมื่อมีรายงานว่าผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกในพื้นที่ที่จะดำเนินการประชุม เพื่อประเมินสถานการณ์โดยประสานกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการป้องกัน และแก้ไขปัญหา พร้อมค้นหาสาเหตุในการจัดการควบคุมเพื่อป้องกันการเกิดโรคซ้ำ และนำปัญหาอุปสรรคในการเข้าระงับเหตุในพื้นที่มาประชุม เพื่อปรับปรุงแผนงานให้เกิดความรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยกำหนดเป้าหมายให้ชุมชนกำแพงเซาปลอดภัยจากโรคไข้เลือดออก

นายธีระ ดำรงสิน

ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลกำแพงเซา

ข้อคิดเห็นจากผู้แทน “ผู้นำท้องถิ่น”

ในฐานะเจ้าพนักงานสาธารณสุขชุมชนซึ่งปฏิบัติงานด้านสาธารณสุขขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดเวลา 7 ปีของการทำงานในพื้นที่ตำบลกำแพงเขา พบว่าปัญหาการระบาดของโรคไข้เลือดออกเป็นปัญหาของพื้นที่มาโดยตลอด ความพยายามในการทำให้โรคไข้เลือดออกเบาบางลงหรือหมดไปจากพื้นที่จึงเป็นสิ่งที่อยู่ในหัวใจของคนทำงานด้านสาธารณสุข เพราะหากไม่เจ็บไม่ป่วย มีสุขภาพแข็งแรง ทุกคนก็จะมีความสุข ถ้าเราทอดทิ้งปัญหาโรคไข้เลือดออกมากเท่าไร ลูกหลานของเราก็มีโอกาสได้รับภัยจากโรคร้ายนั้นมากเท่านั้น

การป้องกันคงดีกว่าการรักษาซึ่งสามารถทำได้ง่ายมาก โดยพวกเราทุกคนสามารถช่วยป้องกันไม่ให้เกิดโรคไข้เลือดออกได้ด้วยการร่วมกันกำจัดหรือลดแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายที่อยู่ทั้งในและนอกบ้านเรือน และระวังอย่าให้ถูกยุงลายกัด “ปัญหาโรคไข้เลือดออกหนักแน่” ถ้าเราไม่ร่วมแรงร่วมใจกันป้องกันอย่างจริงจัง ลูกหลานของเราก็มีโอกาสเสี่ยงต่อการเป็นโรคไข้เลือดออกตามมาด้วย “การร่วมแรงร่วมใจกันป้องกัน กันอย่างจริงจัง” คือ หัวใจสำคัญที่จะทำให้การแก้ไขปัญหา โรคไข้เลือดออกให้ประสบผลสำเร็จได้ “ประชาชนทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา”

การมีส่วนร่วมนั้น หมายถึง การมีส่วนร่วมในการรับรู้ปัญหา เห็นความสำคัญของปัญหา ร่วมเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา ร่วมวางแผนในการแก้ปัญหา ร่วมดำเนินการในการแก้ปัญหา ร่วมตรวจสอบ และร่วมรับผิดชอบ

ในการแก้ปัญหาโรคไข้เลือดออก ต้องเริ่มจากการตั้งใจเรียนรู้ให้เข้าใจเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกให้ดีพอเสียก่อน แล้วเราจะรู้ว่า เราจะทำอะไรให้รอดพ้นจากโรคไข้เลือดออกได้

นางมลนา ลาฟซ่า

เจ้าพนักงานสาธารณสุขชุมชน 6ว

อบต. กำแพงเขા

ข้อคิดเห็นจากผู้แทน “ผู้นำท้องถิ่น”

จากก้าวที่ทำทลายสู่การป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกอย่างยั่งยืน ซึ่งเริ่มในปลาย พ.ศ. 2552 ณ ชุมชนบ้านกลาง หมู่ที่ 6 ตำบลกำแพงเขา

ตำบลกำแพงเขาได้รับโอกาสจาก ผศ. ดร.จรวัย สุวรรณบำรุง อาจารย์ประจำสำนักวิชาพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ที่ได้ลงพื้นที่พร้อมกับโครงการแก้ปัญหาโรคไข้เลือดออกในชุมชนอย่างยั่งยืน โดยเลือกหมู่ที่ 6 บ้านกลาง ตำบลกำแพงเขาเป็นกรณีศึกษา หลังจากได้พูดคุยทำความเข้าใจกับผู้นำชุมชนและคนในพื้นที่ถึงเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโครงการผนวกกับทุนในชุมชนที่มีอยู่ไม่ว่าจะเป็นทุนทางสังคม คน และสิ่งแวดล้อมก็เอื้อต่อการตอบรับการแก้ปัญหาโรคไข้เลือดออก

ก้าวแรกเริ่มต้นที่ชุมชน จากการให้ความร่วมมือนำไปสู่กระบวนการมีส่วนร่วมโดยมีแกนนำในพื้นที่เป็นคณะทำงาน อาสาสมัคร อสม. และประชาชนผู้สนใจเป็นทัพหลัง ส่วนเป้าหมายที่สำคัญ คือ ทุกหลังคาเรือนไม่มี “เจ้าวร้ายร้ายลูกน้ำยุ่งลาย”

เมื่อเป้าหมายและวัตถุประสงค์ชัดเจน ความเข้มข้นในการทำงานก็เพิ่มขึ้น มีการทำเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พูดคุยเพื่อวางยุทธศาสตร์การทำงาน จนนำไปสู่ความสำเร็จ แหล่งเพาะพันธุ์ลูกน้ำลดลงในระดับที่น่าพอใจ ประชากรยุ่งลายก็เหือดหายไปตามลำดับ ขณะเดียวกันจากการวิเคราะห์ข้อมูลถึงสภาพปัญหาในพื้นที่ก็ได้พบสถานศึกษา คือ โรงเรียนประทีปศาสน์ (ปอเนาะบ้านตาล) ด้วยความหนาแน่นของบ้านพัก ข้างจำกัดของพื้นที่ และจำนวนนักเรียนที่อยู่ประจำว่าพันคน

ผศ. ดร.จรววย และคณะทำงานจึงไม่ลังเลที่จะตัดสินใจบุกครัวสถานศึกษาเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ทำวิจัยโครงการต่อผู้บริหารจนได้รับการตอบรับด้วยความเต็มใจเป็นอย่างยิ่ง จึงได้เริ่มทำโครงการในโรงเรียนควบคู่กันไปกับชุมชนโดยมีคุณครูและน้องนักเรียนแกนนำเป็นคณะทำงาน เมื่อทีมพร้อมทุกอย่างพร้อม ภารกิจปฏิบัติการตามล่ำลูกน้ำยุ่งหลายก็เริ่มขึ้นอีกครั้ง ด้วยศักยภาพของทีมงานและความพร้อมขององค์กร ความสำเร็จก็เกิดขึ้นในห้วงเวลาไม่ทันข้ามปี จนนำไปสู่ข้อมูลตัวเลขผู้ป่วยไข้เลือดออกของชุมชนและโรงเรียนลดลงอย่างเห็นได้ชัดในปีต่อมา

ก้าวถัดมา จากโรงเรียนและชุมชนสู่ตำบลกำแพงเขาทุกหมูบ้าน โดยมีกองทุนหลักประกันสุขภาพตำบลกำแพงเขา องค์การบริหารส่วนตำบลกำแพงเขา ผู้นำและแกนนำทุกหมู่บ้านในชุมชนเป็นภาคีเครือข่าย แนวรบในเชิงรุกครอบคลุมเต็มพื้นที่ชายชนะก็บังเกิด ไตรมาสแรกของปี 2554 ตัวเลขผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกตำบลกำแพงเขาเป็นศูนย์ เป็นที่มาของรางวัลตำบลควบคุมโรคไข้เลือดออกเข้มแข็งจากสำนักงานสาธารณสุขอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช

“กำแพงเขาโมเดล” ก้าวที่ยิ่งใหญ่และท้าทายกำลังจะเริ่มขึ้น ข้าพเจ้าในฐานะผู้ที่มีส่วนร่วมเพียงน้อยนิดของคณะทำงานโครงการแก้ปัญหาโรคไข้เลือดออกของตำบลกำแพงเขา และด้านหนึ่งในนามประชาชนและตัวแทนชุมชนที่ได้รับประโยชน์อย่างอเนกอนันต์จากโครงการทั้งในเรื่องของสุขภาพและสุขภาวะชุมชน ขอขอบพระคุณผู้เขียนที่ให้โอกาสข้าพเจ้าจรดปากกาเพื่อบอกเล่าเรื่องดี ๆ ที่เกิดขึ้นกับคนและชุมชนตำบลกำแพงเขา

ด้วยจิตคารวะ

นายชัยรัตน์ พรหมสุวรรณ “ผู้ใหญ่แอ๊ด”

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6 ตำบลกำแพงเขา